

ТЕМПОРАЛЬНІ СИНОНІМИ У ПОЕЗІЯХ ЛІНИ КОСТЕНКО

У розвідці презентовано дослідження синонімів, що функціонують у текстах поезій Ліни Костенко. Зокрема детально проаналізовано функціонування синонімічних рядів слів на позначення ознаки за тривалістю існування предмета у часі та з'ясовано семантико-стилістичні особливості їх уживання.

Ключові слова: синонім, темпоральний, час, семантика, прикметник.

The research presents a study of synonyms that function in the texts of Lina Kostenko's poetry. In particular, the functioning of the synonymous series of words used to denote a sign according to the duration of the subject's existence in time was analyzed in detail, and the semantic and stylistic features of their use were clarified.

Key words: synonym, temporal, time, semantics, adjective.

Синоніми у художніх текстах, особливо поетичних, сповна відбивають мовну картину світу митця, формують більш точно, чіткіше розуміння сюжету, психологічного стану героїв, їхньої поведінки та вчинків.

Питання синонімії завжди цікавило знавців мови. Серед відомих лінгвістів варто вказати: П. Дудика [1], С. Єрмоленко [2], Л. Мацько [5] та інших дослідників, хоча в поглядах на це поняття і до сьогодні немає однозначності.

Синоніми та їх вдале вживання завжди вказують на стиль поета. У цьому аспекті твори Ліни Костенко є показними щодо вмілого використання синонімів

Актуальність нашого дослідження полягає в тому, що прикметникова синонімія творів поетки в аспекті використання слів на позначення ознаки за тривалістю існування предмета у часі не була предметом наукового дослідження. Тому вважаємо наразі необхідним проаналізувати функціонування таких синонімів-прикметників у поезіях мисткині.

Предметом статті є аналіз синонімічних рядів темпоральних синонімів-прикметників у віршах Ліни Костенко.

Мета розвідки – проаналізувати прикметникові синоніми у поезіях поетки.

Із визначеної мети статті випливає таке **завдання**: з'ясувати семантико-стилістичні функції темпоральних прикметників-синонімів у досліджуваних творах.

Ми з'ясували, що в досліджених поезіях для опису ознаки за тривалістю існування предмета у часі Ліна Костенко вживає лексему *старий*. У творчості Ліни Костенко цей прикметник поєднується з

іменниками, вказуючи на поважний вік людей, давність предметів, явищ дійсності, що ці іменники називають:

*От якось греки їхали під вечір.
Аж гульк – село, чимало щось дворів.
І держать небо на кремезних плечах*

старі Атланти дужих яворів [4].

Синонімом до слова *старий* є прикметник *старовинний*, епітетно-смыслові конотації якого дозволяють отримати більше інформації про предмет, який охарактеризовано цим прикметником:

*Але якби нам гості які трапились,
тут навіть є щось схоже як для трапез.*

Дубовий стіл і старовинна піч [3];

Стояв собор старовинний із випаленою душею.

Ми тихо ступили в морок,

що димом ядучим пропах [4].

Окрім того, поетка вживає прикметник *древній*, що є синонімом до лексеми *старий* і набирає епітетної конотації образу такого, що існував або з'явився дуже давно:

*Шар культур і древня топонімія
гіпотетично свідчать, що колись –
раніше, ніж прийшли на Апенніни, –
вони у цих краях тут прижились [4];
Бо древній грек, хоч віку й молодого,
а знав, що світ складається із див,
що кожен є собою ненадовго, –*

все хтось когось на щось перетворив [4].

До синонімічного ряду із стрижневим словом *старий* відносимо також слова, утворені шляхом приєднання префікса *пра-* до основи прикметників, що вказують на давність походження, тривалий час існування предмета, явища – *старий, давній, вічний*. Поєднуючись із зазначеним префіксом вони дещо змінюють конотацію та набувають інших відтінків семантики: першопочатковий, найбільш древній:

*Хоча, як інші книги погортай,
то перший цар був скіфський Тавгітай.*

*І, як легенда каже прастара, –
він син Дажбога і дочки Дніпра [3];*

А серед сосен капище прадавнє.

Внизу корчі сумні та осока.

*І в Борисфен задумливо впадає
якась незнана грекові ріка [3];*

Вже чути з пуці липу переквітлу.

Нічного неба незглибима твердь.

Я слухаю вночі правічний голос вітру.

Що стогне у дворі. То ходить моя смерть [3].

Обстеживши поетичні твори поетки та виділивши прикметники на

позначення давності, можемо стверджувати, що вони - синоніми, об'єднані в синонімічний ряд зі стрижневим словом *старий*.

Отже, представлені уривки з поезій засвідчують досить часте вживання темпоральних прикметників-синонімів як у прямому, так і в переносному значеннях. Досліджені синоніми функціонують більшою мірою в ролі епітетів на означення образів та образності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дудик П.С. Стилістика української мови: Навчальний посібник. К.: Видавничий центр «Академія». 2005. 368с.
URL: <http://www.tpal.com.ua/spase/osnnapr/metrob/doc/distnav/stilistika.pdf> (дата звернення: 05.06.2023).
2. Єрмоленко С.Я., Бибик С.П., Тодор О.Г. Українська мова: Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів. за ред. С. Я. Єрмоленко. К.: Либідь, 2001. 223 с. URL: <https://archive.org/details/terminy2001> (дата звернення: 12.06.2023).
3. Костенко Л.В. Берестечко. УкрЛіб бібліотека української літератури: вебсайт. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=13779> (дата звернення: 05.06.2023).
4. Костенко Л.В. Вибране. УкрЛіб бібліотека української літератури: вебсайт. URL: <https://mala.storinka.org/ліна-костенко-збірка-поезій-вибране-1989.html> (дата звернення: 05.06.2023).
5. Мацько Л., Сидоренко О., Мацько О. Стилістика української мови: Підручник / Л.І.Мацько: за ред. Л.І.Мацько. К.: Вища школа, 2003. 462с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Matsko_Liubov/Stylistyka_ukrainskoi_movy/ (дата звернення: 12.06.2023).

Науковий керівник кандидатка філологічних наук, доцентка Гайдаєнко І.В.